

românești în epoca feudală, așa cum istoricii de astăzi o stăpinesc și o realizează în unele studii pe baza interpretării materialist istorice, totuși contribuțiile sale sînt valoroase, dovedind o gîndire materialistă.

Același lucru se poate spune despre cel de-al patrulea domeniu al preocupărilor sale — relațiile de-a lungul veacurilor dintre români și popoarele slave.

În sfîrșit, este necesar să subliniem metoda științifică a lui Bogdan. « Scopul oricărei lucrări științifice trebuie să fie tendința spre adevăr. Oricare alt scop trebuiește înlăturat »¹. Luptînd împotriva șovinismului, împotriva ideilor preconcepute, a scrierilor istorice ce urmăresc scopuri politice comandate, Ioan Bogdan a susținut cu putere teoria justă a continuității românilor pe teritoriul țării noastre, după cum a combătut totdeauna diferitele teze greșite ale unor savanți străini — de pildă cea a lui L. Miletici, care a susținut la un moment dat că domni și boierii noștri erau bulgari de origine, sau că în țară la noi s-a vorbit bulgărește pînă tîrziu² ș.a. Metoda sa științifică l-a ferit de a cădea în subiectivismul celor mai mulți dintre predecesorii săi. Departate de vechile lipsuri ale Școlii Ardelene, el se deosebește și de romanticii veacului al XIX-lea, ca și de entuziasmul necritic al lui Hasdeu, deși acesta din urmă are mari merite în multe din studiile sale de profundă cercetare.

Ioan Bogdan se poate apropia de contemporanul său, marele istoric A. D. Xenopol, prin sistemul de analiză documentată, prin scrupulozitatea informației. Nu s-a ridicat la valoarea operei de sinteză a profesorului de la Iași, care a dat cea dintîi și una din cele mai bune istorii ale României pînă la opera istoricilor de azi, care au scris tratatul de *Istorie a României*. Școala din care a făcut parte, atît el, cît și Onciul, se preocupa de probleme mai mici — fundamentale însă. Cu toate acestea, lucrările lor constituie contribuții serioase pentru orice sinteză a istoriei României³. Ioan Bogdan n-a dat opere de sinteză. El s-a impus ca istoric prin lucrările sale temeinice de o largă circulație în străinătate⁴. S-a impus prin concepția, prin metoda sa de lucru scrupuloasă, prin spiritul său înaintat de a înțelege rostul unei discipline științifice — istoria în cazul de față, în raporturile dintre popoare. Unul dintre istoricii vechii generații, profesorul ardelean Ion Lupaș, consacrîndu-i o scurtă monografie publicată în revista «Țara Bîrsei», spunea, la puțini ani de la moartea prematură a lui Ioan Bogdan, următoarele: « Obiectivitatea științifică, seninătatea desăvîrșită și metoda critică severă formează moștenirea lăsată de Ioan Bogdan ca un dar din cele mai de preț pentru istoriografia română modernă. Activitatea lui rămîne, tocmai pentru acest dar, un model și un îndemîn pentru toți cei ce se simt chemați la muncă rodnică în ogorul istoriografiei noastre... »⁵.

Opera istorică a lui Ioan Bogdan este astăzi valorificată, cu toate inerentele ei lipsuri, care nu-i scad însă din valoarea sa integrală. Locul său în istoriografia țării noastre este un loc de cinste. Lucrările sale sînt menționate și folosite în tratatul de *Istoria României*, iar activitatea sa multilaterală este apreciată în cuvinte frumoase în capitolele de cultură din volumele IV și V ale aceleiași mari sinteze.

¹ *Istoriografia română...*, p. 27—28.

² I. Bogdan, *Documente privitoare la relațiile...*, p. XXXIII.

³ Șt. Pascu și Eugen Stănescu, *op. cit.*, p. 152—153.

⁴ Cf. și D. P. Bogdan, *Ioan Bogdan în circuitul slavisticii europene*, în « Studii », XVIII, XVIII, 1965, nr. 1, p. 3—25.

⁵ I. Lupaș, *Ioan Bogdan (1862—1919)*, extras din revista «Țara Bîrsei», II, Brașov, 1930, nr. 3, p. 11.